

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ 2022

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΘΕΜΑ Α1.

α. Το **Φροντιστήριο της Τραπεζούντας**, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης

β. Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της **κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων**, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

γ. Μικρότερη απήχηση στην Εθνοσυνέλευση του 1862-1864 είχαν άλλοι πολιτικοί σχηματισμοί: **Το Εθνικόν Κομιτάτον**, υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

ΘΕΜΑ Α2.

α. ΣΩΣΤΟ

β. ΛΑΘΟΣ

γ. ΛΑΘΟΣ

δ. ΣΩΣΤΟ

ε. ΣΩΣΤΟ

ΘΕΜΑ Β1.

Ο Τρικούπης θεωρούσε το κράτος ως μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης και επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος. Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου,
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,
- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες:

1. οργανωτικές μεταβολές και βελτίωση των οικονομικών του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων και
2. παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις.

Οι τρικουπικοί ακολούθησαν με συνέπεια αυτό το πρόγραμμα, το οποίο όμως είχε ως αποτέλεσμα την εξάντληση των φορολογουμένων και την υπερβολική επιβάρυνση του προϋπολογισμού. Το 1893 το κράτος κήρυξε πτώχευση.

ΘΕΜΑ Β2.

α. Για την αποκατάσταση των προσφύγων η ΕΑΠ έλαβε υπόψη τις εξής παραμέτρους: **τις αντικειμενικές συνθήκες.** Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε *αγροτική* (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και *αστική* (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κ.τ.λ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί:

- υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Κρήτη, τη Λέσβο, τη Λήμνο και αλλού),
- αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες,
- η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή,
- υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου.

β. Εξάλλου, δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς:

- ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νεϊγύ). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόνομοι σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής,
- θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

ΘΕΜΑ Γ1

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την απογραφή του 1928 έφτασαν 1.200.000 πρόσφυγες. *Μάλιστα, σύμφωνα με το τρίτο ιστορικό παράθεμα επρόκειτο για μια μεγάλη έξοδο των Χριστιανών της Μ. Ασίας, την οποία αναγκάστηκαν να βιώσουν χωρίς καμία επιθυμία, ενώ συχνά στις οικογένειες χωρίζονταν τα γυναικόπαιδα από τους άντρες. (Η μεγάλη έξοδος ... καμία βούληση).*

Στην αρχή το κράτος αντιμετώπισε με τα μέσα που διέθετε τις πρώτες στοιχειώδεις και πιεστικές ανάγκες των προσφύγων: διατροφή, προσωρινή στέγαση, ιατρική περίθαλψη. Κινητοποιήθηκαν επίσης ιδιώτες, ατομικά ή οργανωμένα. Αποφασιστική, ιδιαίτερα για την ιατρική περίθαλψη και την παροχή φαρμάκων, υπήρξε η

δραστηριοποίηση στην Ελλάδα ξένων φιλανθρωπικών οργανώσεων. Διενεργήθηκαν έρανοι, οργανώθηκαν πρόχειρα συσσίτια και έγινε προσπάθεια για καθημερινή διανομή ψωμιού, παροχή ρουχισμού και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης.

Οι παραπάνω πληροφορίες επιβεβαιώνονται από την τρίτη ιστορική δευτερογενή πηγή, στην οποία αναφέρεται η παραμονή προσφύγων σε σκηνές στον περίβολο ναού, ενώ έμφαση δίνεται στη βοήθεια εθελοντών που με φιλάνθρωπη διάθεση στήριξαν τους πρόσφυγες μέχρι να σταθούν στα πόδια τους. (Πέρασαν μήνες... στα πόδια τους).

Με την άφιξη των προσφύγων το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως που ενισχύθηκε με έκτακτο προσωπικό. Σύμφωνα μάλιστα με υπουργική απόφαση, ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1922 επετράπη η τοποθέτηση κρεβατιών στους διαδρόμους ξενοδοχείων. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι το κράτος ενδιαφέρθηκε πράγματι για το βασικότερο πρόβλημα, αυτό της στέγασης των προσφύγων.

Στη συνέχεια το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων (ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1922) ανήγειρε ξύλινα παραπήγματα για τη στέγαση των προσφύγων. Πλήθος ξεπρόβαλαν οι αυτοσχέδιες κατασκευές που χρησίμευαν ως προσωρινά καταλύματα (καλύβες, παράγκες, σκηνές) γύρω από τις πόλεις, σε πλατείες ή στα κενά οικοπέδα των πόλεων. Δεν έμεινε χώρος στεγασμένος που να μη χρησιμοποιήθηκε: σχολεία, εκκλησίες και τζαμιά, στρατώνες, θέατρα, δημόσια κτίρια, αποθήκες, υπόγεια.

Τα συγκεκριμένα στοιχεία επιβεβαιώνονται και εμπλουτίζονται από τις πληροφορίες των ιστορικών παραθεμάτων. Ειδικότερα στην πρώτη δευτερογενή πηγή επισημαίνεται ότι στην Αθήνα και στον Πειραιά πολλοί δημόσιοι χώροι στέγαζαν πρόσφυγες (Το φθινόπωρο... χιλιάδες ανθρώπους). Αξιοσημείωτος είναι ο αριθμός των 70000 προσφύγων που στεγάστηκαν σε 130 πρόχειρες κατασκευές, ενώ χρήσιμο είναι να τονιστεί και το γεγονός ότι το κράτος φροντίζει για τον καθαρισμό και τη διαμόρφωση χώρων υποδοχής και στέγασης των ταλαιπωρημένων προσφύγων (Στις αρχές Δεκεμβρίου... διαμείνουν οι πρόσφυγες).

Ενδεικτική επίσης της συγκέντρωσης των προσφύγων σε δημόσιους χώρους και ιδίως ιερούς, όπως οι εκκλησίες, είναι η μαρτυρία στο

δεύτερο ιστορικό παράθεμα. Αποκαλύπτεται ότι οι ντόπιοι γνώριζαν ότι στις εκκλησίες κατέφευγαν πρόσφυγες μέχρι να μπορέσουν να εγκατασταθούν σε μονιμότερους και καταλληλότερους χώρους (Βλέπετε εκεί... αιώνες). Παράλληλα, στη συγκεκριμένη μαρτυρία πληροφορούμαστε ότι πρόσφυγες που είχαν συγγενείς στην Ελλάδα επιχειρούσαν να τους προσεγγίσουν (Κάποια στιγμή... διανυκτερεύσει). Βέβαια, όπως περιγράφεται στην πηγή, τις περισσότερες φορές στα σπίτια των ντόπιων είχαν ήδη εγκατασταθεί προσφυγικές οικογένειες που πρόθυμα πρόσφεραν τη βοήθειά τους και σε άλλους με κοινά βιώματα, καθώς η φτώχεια μάστιζε την ελληνική κοινωνία. (Χτυπάω...δικούς μας).

Πέρα από τα δημόσια κτίρια, επιτάχθηκαν τα άδεια σπίτια σε όλη την Επικράτεια. Καταλήφθηκαν ακόμη και κατοικούμενοι χώροι, οι ένοικοι των οποίων μοιράστηκαν την κατοικία τους με τους πρόσφυγες. Αποκαλυπτική είναι η εικόνα που περιγράφει στο πρώτο παράθεμα ένα παιδί που γεννήθηκε κατά τη μεταφορά στην Αθήνα. Σε όσα, λοιπόν, θυμάται είναι αξιοσημείωτο ότι η πρώτη κατοικία της οικογένειάς του ήταν το κοτέτσι στο σπίτι μιας γυναίκας. Χαρακτηριστική της ανθρωπιάς ίσως των ντόπιων είναι το γεγονός ότι η γυναίκα αυτή σκότωσε το μόνο ζωντανό της, ασθέστωσε και φιλοξένησε την οικογένεια (Χαρακτηριστική...την άφιξη στην Αθήνα).

Το πρώτο διάστημα, οι περισσότεροι πρόσφυγες ανέχονταν τις αντίξοες συνθήκες διαβίωσης, θεωρώντας προσωρινή την παραμονή τους στην Ελλάδα. Πίστευαν ότι δεν θα αργήσει η μέρα της επιστροφής. Η αίσθηση αυτής της προσωρινότητας καθυστέρούσε, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, την κοινωνική και οικονομική τους ένταξη και την ταύτισή τους με το γηγενή πληθυσμό. Μετά την υπογραφή της Σύμβασης της Λοζάνης, οι πρόσφυγες άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι το όνειρο της επιστροφής δεν επρόκειτο να πραγματοποιηθεί. Στόχος τους τώρα έγινε η βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους και η ενσωμάτωση στη νέα πατρίδα.

ΘΕΜΑ Δ1

A.

Η κρίση στις σχέσεις Βενιζέλου και Πρίγκιπα Γεωργίου λόγω της διαχείρισης του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901, όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού. Για να υποστηρίξει τις απόψεις του στο εθνικό ζήτημα της Κρήτης, ο Βενιζέλος δημοσίευσε στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, που ο ίδιος εξέδιδε, πέντε πολύκροτα άρθρα, με το χαρακτηριστικό τίτλο «Γεννηθήτω φως». Στα συγκεκριμένα άρθρα ο Βενιζέλος, όπως αναφέρουν οι πληροφορίες του πρώτου δευτερογενούς ιστορικού παραθέματος, εξηγεί τους λόγους της απόλυσής του. Ειδικότερα, αναφέρει, ότι η απομάκρυνσή του οφείλεται στις διαρκείς αποτυχίες του ίδιου του Πρίγκιπα αναφορικά με το ενωτικό ζήτημα της Κρήτης, αποτυχίες που τον έκαναν να μεταχειριστεί τον Βενιζέλο ως εξιλαστήριο θύμα (Στο προσωπικό του...τράγος).

Ο Γεώργιος ακολούθησε πολιτική αδιαλλαξίας και προχώρησε σε μέτρα περισσότερο αυταρχικά, με την απαγόρευση της ελευθεροτυπίας και με διώξεις και φυλακίσεις διακεκριμένων μελών της κρητικής αντιπολίτευσης. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, τα πολιτικά πράγματα στην Κρήτη οδηγήθηκαν σε πλήρες αδιέξοδο και όλες οι προσπάθειες συνδιαλλαγής των αντίπαλων πολιτικών μερίδων ναυάγησαν.

Τα συγκεκριμένα στοιχεία επιβεβαιώνονται από το δεύτερο ιστορικό παράθεμα, που αποτελεί δευτερογενή πηγή και αναφέρει τις αντιπολιτευτικές αντιδράσεις απέναντι στην αδυναμία διαχείρισης του ενωτικού ζητήματος από τον Γεώργιο (Η αδυναμία... κίνηση). Μάλιστα, τονίζεται ότι η άρνηση του Γεωργίου να διεξάγει διάλογο με την αντιπολίτευση απομάκρυνε κάθε συμβιβασμό και κλόνιζε την ενότητα του κρητικού λαού (η άρνηση του Πρίγκιπα... του κρητικού λαού).

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, ο Βενιζέλος, αν και απομονωμένος και αδύναμος να εφαρμόσει το πολιτικό του πρόγραμμα καταφέρνει να εκφράσει την αντίδρασή του και συγκεντρώνει γύρω του την αντιπολίτευση. Έτσι, γύρω από τον Βενιζέλο συνασπίστηκαν όσοι ήταν δυσαρεστημένοι από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα και σχηματίστηκε μια ισχυρότατη «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις». Έμπιστοι συνεργάτες του Βενιζέλου ήταν ο Κ. Φούμης και ο Κ. Μάνος. Οι τρεις

αυτοί αποτέλεσαν μια τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα. Στο τέλος του 1904 έληξε η περίοδος της Γενικής Συνέλευσης και προκηρύχθηκαν εκλογές για την ανάδειξη 64 βουλευτών. Σύμφωνα με το σύνταγμα, 10 ακόμη θα διορίζονταν απευθείας από τον Πρίγκιπα.

B.

Στις εκλογές που προκηρύχθηκαν στο τέλος του 1904 για την ανάδειξη 64 βουλευτών η αντιπολίτευση αποφάσισε να μη συμμετέχει, κατήγγειλε τα ανελεύθερα μέτρα του Πρίγκιπα και κάλεσε τον λαό σε αποχή. Η κατάσταση εκτραχύνθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 1905, όταν η τριανδρία της αντιπολίτευσης και 15 άλλοι επιφανείς πολιτευτές συνέταξαν και υπέγραψαν προκήρυξη, με την οποία ζητούσαν μεταβολή του συντάγματος της Κρητικής Πολιτείας.

Το τρίτο ιστορικό παράθεμα που αποτελεί μια πρωτογενή πηγή παρουσιάζει τα αιτήματα της κρητικής αντιπολίτευσης. Αναλυτικότερα, επιβεβαιώνεται η ημερομηνία σύνταξης της προκήρυξης και δίνονται τα τρία βασικά της σημεία. Πρώτος στόχος των υπογεγραμμένων είναι η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, που αποτελούσε προαιώνια επιθυμία (Πρώτον... Ελλάδα). Τα μέλη της αντιπολίτευσης φαίνονται αρκετά διαλλακτικά αφού κατανοούν ότι το πρώτο αίτημα μπορεί να μην υλοποιηθεί και για αυτό ζητούν μια διαφορετική πολιτική επαφή του νησιού με την Ελλάδα αναγνωρισμένη από τη διεθνή κοινότητα. Πιθανόν επιζητούν εκπροσώπησή τους στο ελληνικό κοινοβούλιο, επαφή των βουλευτών τους, ώστε πολιτικά να συγκλίνουν οι απόψεις και οι ενέργειες Ελλάδας και Κρήτης.(Αδυνάτου... καταστάσεως). Παρόλα αυτά δείχνοντας διάθεση συμβιβασμού, ως τρίτη θέση αναφέρουν την αναθεώρηση του κρητικού συντάγματος το οποίο ήταν συντηρητικό και οδηγούσε σε δεσποτισμό. (Μη εκπληρουμένου...δεσποτισμού). Τέλος τα μέλη της αντιπολίτευσης δηλώνουν ότι είναι διατεθειμένα και με ένοπλο αγώνα να διεκδικήσουν τους στόχους τους ζητώντας Έλληνα κυβερνήτη αδιαφορώντας για το πρόσωπο. (Του προγράμματος...κυβερνήτη).

Η προκήρυξη αυτή είναι το πρώτο επίσημο επαναστατικό κείμενο, το προμήνυμα της επανάστασης του Θερίσου. Όλοι πλέον είχαν πεισθεί ότι μια ένοπλη εξέγερση ήταν επί θύραις.

**ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΑΡΓΥΡΗ ΣΙΡΔΑΡΗ**